

A Different Set of "Eyes": A Merciful Approach to the Bein Hameitzarim
שבעה עשר בתמוז [תענית נדחה], תשע"ח

1) בני יששכר - מאמרי חודש תמוז-אב, מאמר א'¹ (ר' צבי אלימלך מדינוב זי"ע) [1783-1841]
 (ד) עפ"י קבלת האריז"ל אשר כל החדשים הם בחינת איברי הראש [ליקו"ת פי בא], והנה ב' החדשים הללו הם בחינת עין ימין (תמוז) ובחינת עין שמאל (אב), וכעת בעוה"ר נאמר "עיני עיני לךדה מים" [איכה א טז], נ"ל הוא הנרמז בדברי רז"ל כלה (כנסת ישראל) שענייה יפות אין כל גופה צריך בדיקה [תענית כד א] ובהיפך ח"ו וכו'...

2) שפת אמת – פרשת שלח, שנת תרל"א (ר' יהודה ארי' ליב אלתר זי"ע) [1847-1905]
 ולא תתורו כו' עיניכם. ברש"י ב' מרגלי הגוף כו'. וזה דבר גדול להיות נמשך תמיד אחר הפנימיות, שלא לתור אל הסתכלות החיצוניות שנראה לעיני בשר כך או כך. רק להיות בטל אל השי"ת להסתכל רק מה שהשי"ת צוה להסתכל. והוא חיותו ית' שיש בכל דבר...

3) רמב"ם – הלכות תעניות, פרק א, הלכה ג
 אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו, וצרה זו נקרה נקרית, הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה צרות אחרות, הוא שכתוב בתורה "והלכתם עמי בקרי. והלכתי עמכם בחמת קרי" (ויקרא כו, כז-כח), כלומר כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו, אם תאמרו שהוא קרי, אוסיף לכם חמת אותו קרי.

4) דברים (נצבים) – פרק כט, פסוק כז
 ויתשם ד' מעל אדמתם, באף ובחמה ובקצף גדול; וישלכם אל ארץ אחרת, פיוס הנה.

5) דברים (כי תצא) – פרק כג, פסוק ו
 ולא אבה ד' אלקיך לשמע אל בלעם ויהפך ד' אלקיך לך את הקללה לברכה פי אהבך ד' אלקיך.

6) ספר נפלאות חדשות² - פרשת ראה, דף לה: (ר' יחיאל משה גרינולד, אב"ק קאמאראווקע)
ראה טחן לפיכס היום זרכה וקללס. | והקללס הוא ר"ס זהקרון קיימת לפולס
שמחתי שהנרכה טחן היום בטוב"ו. | "סנא :

7) במדבר (בלק) – פרק כב, פסוק כב
 ויחר אף אלקים, כי הולך הוא, ויתיצב מלאך ד' בדרך לשטן לו; והוא רכב על אתנו, וישגי נערינו עמו.

8) במדבר (בלק) – פרק כב, פסוק לא
 ויגל ד' את עיני בלעם, וירא את מלאך ד' נצב בדרך, וחרבו שלפה בידו; ויקד וישתחו לאפיו.

9) רש"י (שם)
 לשטן לו - מלאך של רחמים היה, והיה רוצה למנעו מלחטוא, שלא יחטא ויאבד:

¹ מהות החודשים
² נדפס בפיעטרקוב, שנת תרנ"ז (1897)

10) עטרה למלך – עמ' לב (ר' אברהם יעקב הכהן פאם זצ"ל) [1913-2001]

צא ולמד מה שכחוכ בפרשת בלק – "ויחיצב מלאך ה' בדרך לשטן לו" (במדכר כב: כב) ומנע את בלעם מלכח. ופירש"י: מלאך של רחמים הי' והי' רוצה למנעו מלחטוא. המלאך הפריע לו – כדי להצילו מן הצרה. לפעמים נדמה לו לאדם שהשטן עירכב את הכל – כל אושר חייו הי' תלוי כשידוך זה – נערה כזאת כמוה לא היתה, וכמה לא תהי', ונפשו מרה לו. אבל מי ידע אם מה שנדמה לו כשטן אינו אלא מלאך רחמים להצילו מצרה. הלוא המזווג זיווגים ידע מה שטוב לו, וכל מה דעביד רחמנא לטב עביד.

11) תהלים – פרק קמה, פסוק יט (ע"פ ר' צבי פסח פראנק זצ"ל) [1873-1960]
 רצון יראיו יעשה; ואת שונעתם ישמע ויושיעם.

12) בני יששכר - מאמרי חודש תמוז-אב, מאמר ב (ר' צבי אלימלך מדינוב זי"ע) [1783-1841]

ג) מבואר בכוונת האריז"ל כוונת ברכת אבות בימי בין המצרים סיום הברכה ברוך אתה יי' יכווננו חילוף הוי"ה בשם טדה"ד, היינו אותיות הקודמים לאותיות הוי"ה [פע"ח שער הברכות פ"ז], הנה השם הזה בהתחלקו ירמוז לימי בין המצרים לתמוז ואב, אותיות ט"ד הם י"ג רומזים לי"ג ימי תמוז מן התענית עד סוף החדש, ואותיות ה"ד הם ט' רומזים לט' ימים אשר מן ר"ח אב עד התענית אשר אלו הימים כביכול הם בהסתר עד ירחם הש"י ב"ב. והנה להיות הימים האלה כעת הם בהסתר פנים בעוה"ר לזה הוא הכוונה הסתרת שם הנכבד בחילופי אתוון עד אשר יאיר הש"י לישראל ברחמים רבים י"ג תיקוני אריך (נגד הי"ג ימים של תמוז, ואמרן משה בימים ההם אחר שבירת הלוחות), וט' תיקונים דז"א (נגד ט' ימים של אב, אמרן משה בימים ההם אחר שליחות המרגלים אשר בכו העם בלילה ההוא בכיה של חנם, הבן הדבר).

13) שער יששכר – מאמר חדשי תמוז אב, אות ה (ר' חיים אלעזר שפירא ממונקאטש זי"ע)³

ה. או יאמר מה שרמזו חמ"ז ח"ב עולב אנכ"ס
 ילחיק רומח ג"כ שכוניס שהיו נחדשים
 האלו נבחי נצרות ילחק וכמבואר נכהאריז"ל לכוין כהם
 נכונת השמות נשחריח רק נשכ"א שכוא נצורת ילחיק
 וכמנחה משולב נסגול נחי חס"ד כיונו כי שפך חמחי
 על עלים ולכניס נעח שריפת ניהמיק (חכו כחמד
 הגנוז נגוי) חכו רמח כבי חדשים דטוצא גני נגוי
 ואינס נחי נצורת ילחיק נלכד רק של אנכ"ס חמד ג"כ
 גני נסחק וע"כ רומח נמספן אנכ"ס ילחיק להמחקן
 ולזווג זכ"ז וכח:

14) מסכת יומא דף נד:

אמר ריש לקיש: בשעה שנכנסו נכרים להיכל ראו כרובים המעורין זה בזה, הוציאו לשוק ואמרו: ישראל הללו, שברכתן ברכה וקללתן קללה, יעסקו בדברים הללו? מיד הזילום, שנאמר "כל מִכְבְּדֶיהָ הַזִּילוּהָ כִּי רָאוּ עֲרֻתָהּ" (איכה א, ח).

³ 1868-1937

15) ריטב"א (שם)

בשעה שנכנסו עו"ג להיכל מצאו כרובין מעורין זה בזה. הקשה הרב בן מיגא"ש ז"ל דהא בבבא בתרא דף צט. אמרינן שלא היו פניהם איש אל אחיו אלא כשהיו עושין רצונו של מקום?

16) שיחות מוסר – פרשת פינחס, תשל"א⁴ (ר' חיים שמואלביץ זצ"ל)

ולאור האמור הדבר מובן היטב, שאעפ"י שבאותה שעה לא היו ישראל עושין רצונו של מקום, מ"מ כיון שבא הקב"ה להחריב את ביתו ולהגלות את עמו, באותה שעה היתה כביכול לפניו ית' חיבה גדולה ואהבה יתירה לישראל, ורק מתוך כך נהג עמהם הקב"ה במידת הדין.

17) אגרא דפרקא – אות ו⁵ (ר' צבי אלימלך מדינוב זי"ע) [1783-1841]

נאמר לי בשם קדוש ישראל הנ"ל⁶, מה שאמרו רז"ל במדרש [במ"ר יג ז] שבט' באב נולד משיח, הוא דהנה נשמת משיח הוא נשמה היותר גבוה וכוללת, וא"כ צריכין ללידת זאת הנשמה זיווג היותר עליון, והנה נראה מענין אהבה הגשמית בענין אהבת חבירים ואהבת איש עם אשתו בהיותם ביחד לא תוכר כ"כ האהבה, משא"כ כשרוצים להפרד ולהרחיק נדוד זה מזה, אז יתפעלו הנפשות באהבה יתירה אהבה עזה מגודל הגעגועים, וע"כ חייב אדם לפקוד וכו' בשעה שיוצא לדרך [יבמות סב ב], וא"כ אז הוא הזווג באהבה יתירה אהבה עזה ונולד מזה הנשמה היותר גבוהה, ע"כ להיות ענין הפירוד בין הדבקים והיציאה לדרך היה בתשעה באב נולד מזה הזיווג משיח היא הנשמה היותר גבוה. וז"ש בשם הקדוש מה"ר דב בער זצוק"ל, שע"כ מצאו האויבים אז את הכרובים... הגם שזה היה רק בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, [ובהיפך ח"ו הכרובים הופכים פניהם זמ"ז] אך להיות כי חייב אדם לפקוד וכו' והבן.

18) במדבר (בלק) – פרק כג, פסוק ח

מָה אֶקֶב, לֹא קִבָּה אֶ-ל; וּמָה אֶזְעַם, לֹא זָעַם ד'.⁷

19) רש"י (שם)

מָה אֶקֶב, לֹא קִבָּה אֶ-ל - כשהיו ראויים להתקלל לא נתקללו. כשהזכיר אביהם את עונם, "כי באפס הרגו איש", לא קלל אלא אפס, שנאמר "אורור אפס" (בראשית מט, ז). כשנכנס אביהם במרמה אצל אביו היה ראוי להתקלל, מה נאמר שם? "גם ברוך יהיה" (שם כז, לג). במברכים נאמר "אלה יעמדו לברך את העם" (דברים כז, יב), במקללים לא נאמר "ואלה יעמדו לקלל את העם", אלא על הקללה, לא רצה להזכיר עליהם שם קללה: לא זעם ה' - אני אין כחי אלא שאני יודע לכיון השעה שהקב"ה כועס בה, והוא לא כעס כל הימים הללו שבאתי אליך, וזהו שנאמר "עמי זכר נא מה יעץ בְּלֶק מְלֶךְ מוֹאָב וּמָה עָנָה אֹתוֹ בְּלָעַם בֶּן בְּעֹר מִן הַשָּׁטִיִּים עַד הַגִּלְגָּל לְמַעַן יִדְעַת צְדָקוֹת ד' (מיכה ו, ה).

20) שמות (כי תשא) – פרק לד, פסוקים ו-ז

וַיַּעֲבֹר ד' עַל פְּנֵיו, וַיִּקְרָא, ד' ד' אֶ-ל רְחוּם וְחַנוּן, אֶרְךָ אַפִּים, וְרַב חַסֵּד, וְאֶמֶת. ז נָצַר חַסֵּד לְאֱלֹפִים, נָשָׂא עֹן וְפָשַׁע וְחַטָּאָה; וְנִקְהָ, לֹא יִנְקָה - פֶּקֶד עֹן אָבוֹת עַל בְּנֵים וְעַל בְּנֵי בְנֵים, עַל שְׁלֹשִׁים וְעַל רַבְעִים.

⁴ מאמר פ"ה (במהדורא חדשה) – "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה"

⁵ וכן בבבא יששכר - מאמרי חודש תמוז-אב, מאמר ג, אות א

⁶ ר' פנחס מקאריץ זי"ע

21) רש"י (שם)

אל - אף זו מדת רחמים, וכן הוא אומר "א-לי א-לי למה עזבתני" (תהלים כב, ב), ואין לומר למדת הדין למה עזבתני כך מצאתי במכילתא:

22) גור אריה (שם) [המהר"ל מפראג זצ"ל]

אף זו מדת הרחמים כו'. ואם תאמר, והא כבר נזכר מדת רחמים, ולמה עוד מדת רחמים? ואין זה קשיא, כי "א-ל" הוא טובה יתירה שנותן לאדם טובות וחסדים גדולים, כי שם "ה" הוא הנותן טובות לאדם כפי הצריך לו, ולא יחסר לו כל. אבל שם "אל" הוא שנותן לו טובות מרובות וחסדים גדולים, כמו שהיה לאברהם ושרה, בירך אותם "בכל" (בראשית כד, א), וזהו ענין "א-ל":